

УДК 808.5

Онуфрієнко Г. С.¹, Стріжко І. С.²

¹ д-р філос. у філол. науках, доц. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. ГФ-219 НУ «Запорізька політехніка»

РИТОРИЧНИЙ ІМІДЖ М. ГРУШЕВСЬКОГО ЯК ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИКА І ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА

У мовній комунікації публічного формату саме риторична компетентність індивідів стає індикатором як ступеня їх освіченості та професіоналізму, так і рівня їх аналітичного мислення й ораторських чеснот. Риторичний канон і ораторія виконують надзвичайну нормативно-дидактичну функцію у вихідному комунікативному просторі, хоча і залежать від конкретної культури, традицій, історичної еволюції та їх перспектив у світовому і національному вимірах. Класичний риторичний канон являє собою алгоритмічну модель покрокового продукування мисленнево-мовленевої діяльності у публічному форматі: інвенція, диспозиція, елоквенція, меморія, акція, релаксація. Слов'янська риторична парадигма у світовій логосфері посідає гідне місце: вона має велику загальногуманітарну цінність (є діалогічною за змістом і позитивно онтологічною) [1, с. 68-112].

В історії українського державотворення Михайло Грушевський – велична історична постать, знаний історик, науковець, політик. Надзвичайна ерудованість й аналітичність мислення завжди допомагали М. Грушевському виокремлювати найактуальніші проблеми в суспільстві та вирішувати їх. Саме в цьому бачив він самоактуалізацію, саморозвиток, реалізацію свого творчого потенціалу. І все своє життя підпорядкував він виробленому плану, не відступаючи від нього ані на крок, готовий, словами І.Франка, «у праці сконатъ», що доводить його цілковиту відданість справі. Зростаючи в атмосфері абсолютного пріоритету знань, мав неабиякі здібності і до мистецтва словесності. М. Грушевський як оратор – це окрема тема

наукового дослідження. Мета цієї розвідки – виявити особливості риторичної майстерності українського історика і науковця М. С. Грушевського. Про М. Грушевського як оратора писали історики, журналісти, дослідники загальної і прикладної риторики. Відомо, що М. Грушевський понад 90 разів виступав на публіці, значна частина виголошуваних промов припала на коло науковців під час роботи в Науковому товаристві імені Тараса Шевченка (НТШ). Спілкування з ним завжди було цікавим, його слово “блищало розумом”. Він вправно вмів керувати своїм голосом, точно розуміючи, до кого звертається і з якою метою, якої реакції очікує та яку роль відіграє у цьому відповідальному комунікативному дійстві. Ці якості – гідний результат дотримання всіх п’яти підготовчих законів риторики: концептуального (визначити тематичний коридор виступу, мету, спрогнозувати можливі реакції слухачів), моделювання слухацької аудиторії(взяти до уваги вік, рівень освіченості, національність, гендер, соціальний статус слухачів), стратегічний (розробити деталізований план виступу), тактичний (кожний пункт плану забезпечити достатньою і переконливою інформацією з різних об’єктивних та авторитетних джерел), мовленнєвого (творчо і стилістично вправно опрацювати зібраний для виступу матеріал, використати точні цитати, зробити власні переконливі висновки) [2, с. 103-140].

Цілком усвідомлюючи, з якою метою виступає, М. Грушевський досягав усіх трьох обов’язкових для успішної наукової комунікації завдань оратора: інформував слухачів, переконував у правомірності ідей та майстерно естетизував сказане. Якнайяскравіше риторичний імідж М. Грушевського проявився, коли він вперше виголосив промову як голова НТШ на загальних зборах товариства 25 березня 1901 р., де підбив підсумки попереднього року та окреслив стратегію розвитку товариства на новий рік. Саме ця промова продемонструвала високий ораторський професіоналізм М. Грушевського та його вміння водночас оперувати величезним обсягом інформації, що дає підстави вважати її однією з найкращих. Свої думки й погляди М. Грушевський викладав, спираючись на достовірні факти і власну ерудованість. У статтях і промовах автор звертався до широкого кола земляків українців, називаючи їх «побратимами», а при зверненні до колег науковців використовував «Високоповажані пані й панове!», що демонструє високий рівень його культури спілкування й поваги до оточуючих. Усе своє життя історик намагався зробити науку доступною простому люду і ніс знання у народні маси. М. Грушевський завжди розумів, коли вести дискусію, а коли слід уникнути її.

Отже, як досвідчений і освічений оратор, М. Грушевський дотримувався вимог риторичної формули (організованої сукупності семи законів), яку було розроблено набагато пізніше, в кінці ХХ ст., професоркою Г. М. Сагач (КНУ імені Т. Г. Шевченка). В першу чергу концептуального, оскільки керувався

чітко сформульованою ідеєю та метою її донести зрозуміло і точно; завжди знав особливості адресата, що відповідає закону моделювання слухацької аудиторії; у публічних виступах політик керувався деталізованим планом та великим обсягом знань для достатньої аргументації своїх тез, чого вимагають стратегічний та тактичний закони. Не ігнорувались істориком мовленнєвий закон та закон ефективного спілкування: М. Грушевський точно використовував лексику, вправно робив висновки, акцентуючи увагу на головному за допомогою логічних наголосів і риторичних запитань, змушуючи слухачів бути уважними і вдумливими. І звісно ж системно-аналітичний закон був постійним інструментом М. Грушевського для вдосконалення особистої комунікативної культури, набутих ораторських знань, навичок і вмінь. На риторичний імідж М. Грушевського вплинули сприятливі для активного здобуття знань умови й обставини, в яких він виховувався та формувався як особистість, ораторський досвід його і як науковця, і як політичного та громадського діяча, що наочно переконує: красномовству можна і щонайголовніше потрібно кожному вчитися. Досконалі знання, в тому числі з архівних джерел, достатня кількість достовірних аргументів, майстерне використання засобів літературної мови, принциповість, вміння логічно подавати інформацію – все це надавало впевненості й ораторської ширості, під якою розуміємо доброчесність мовця. Публічні виступи М. Грушевського переконують у дотриманні фундаментальних принципів слов'янського риторичного канону й ораторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Онуфрієнко, Г. С. Риторика: навчальний посібник для ВНЗ [Текст] / Г.С.Онуфрієнко. – 2-е доп. вид: – К.: ЦУЛ, 2016. – 624 с.
2. Онуфрієнко, Г. С. Риторика у практичних завданнях для юристів: навч. посібник для ВНЗ [Текст] / Г.С.Онуфрієнко. – Запоріжжя:ЗЮІ, 2002. – 307 с.